

Література

1. Аграновская Е.В. Правовая культура и обеспечение прав личности. Москва: Наука, 1988. 142 с.
2. Владимирова В. І. Теорія і практика формування правової культури майбутнього вчителя (педагогічно-правовий аспект 1917-2002 рр.). Кіровоград, 2010. 252 с.
3. Головченко В. Правові механізми формування правосвідомості студентів. *Право України*. 2006. №4. С. 23-29.
4. Гусенко А.А. Поняття та сутність правової культури студентів. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2016. Т.270. Вип. 258. С. 27-30.
5. Дьоміна О.С. Формування правової культури студентської молоді в умовах сучасного українського суспільства: автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2007. 20 с.
6. Каминская В. Ратинов А. Правосознание как элемент правовой культуры. Москва: Изд-во МГУ, 1989. 120 с.
7. Кириченко В. М. Правознавство: курс лекцій. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 240 с.
8. Котюк В.О. Теорія права. Київ: Вентурі, 2006. 208 с.
9. Кузьменко Ю.В. Правова культура учнівської та студентської молоді – сучасна вимога суспільства. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 17. С. 23-27.
10. Кузьменко Ю.В. Роль правової освіти в процесі формування правової культури особистості. *Таврійський вісник освіти*. 2012. №4. С. 120-124.
11. Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №5. С. 19-21.
12. Максимов С.І. Методологічні основи правового виховання. Національна юридична академія України. Сер. Філософія, політологія, соціологія. 2010. №6. Харків: Право, 2010. С. 53-63.
13. Нагорняк С.В. Правовиховна діяльність як елемент правового виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. 2018. Вип. 151 (1). С. 108-111. (Серія: Педагогічні науки).
14. Перевалова Л. Правова освіта та її роль у формуванні правової культури студентської молоді. *Політична культура суспільства: джерела, впливи, стереотипи*: 3б. ст. і тез. Харків: НДІ держ. будів.-ва і місцевого самоврядування АПРн України. 2008. С. 257-259.
15. Чебикін О.Л., Булгакова В.О. Психологічні основи правової культури та умови її коригування: монографія. Одеса, 2019. 162 с.
16. Шемшученко Ю. Правова освіта молоді як фактор українського державотворення. Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства і молоді: наук. праці та матеріали конф. Київ, 2001. Вип. 1. С. 44-49.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Старинець В. С.
Студент магістратури ННІПППФВК
Науковий керівник – доц. Губіна С. І.

Під комунікативними вміннями розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вони передбачають вміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню.

Комунікативні вміння формуються в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не

тільки у процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм [1].

Як свідчить життєва практика та наукові дослідження, не кожна людина спроможна ефективно налагодити і підтримувати взаємовідносини з оточуючими її людьми. Деяким людям дуже важко спілкуватися взагалі, а особливо з великою кількістю людей. І це пов'язано з рисами характеру, типом темпераменту, а також з психотипом (за методом соціоніки) кожної людини. Розвиток комунікативних умінь є актуальною проблемою психології, вирішення якої має важливе значення як для кожної людини, так і для суспільства в цілому.

Важливими для розробки технології підготовки до ефективного спілкування є роботи, що розкривають зміст та форми активного соціально-психологічного навчання (Л. Карамушка, П. Лушин, В. Семиченко, В. Татенко, Н. Чепелева, Т. Яценко) [3]. Слід зазначити, що зарубіжні дослідники (Г. Гебнер, Д. Берло та інші) досить часто використовують термін "комунікація", а не "спілкування". Вони розглядають комунікацію як життя людини серед інших людей і при цьому зазначають, що "поза комунікацією людина свідомо не існує".

Комунікативні знання – це знання про спілкування, його види, фази закономірності розвитку. Це знання про те, які існують комунікативні методи та засоби, який вплив вони здійснюють, які їх можливості та обмеження, а також знання про розвиток комунікативних вмінь – своїх чи партнерів по спілкуванню [2].

Комунікативні здібності можна трактувати двобічно: з одного боку, природна обдарованість людини у спілкуванні, а з іншого боку, комунікативна продуктивність. Люди різняться за своїми комунікативними здібностями так як вони різняться за своїми мовними, музичними, чи математичними здібностями [2].

До комунікативних *здібностей* можна віднести: вміння давати соціально-психологічний прогноз комунікативної ситуації, в якій належить спілкуватися; вміння соціально-психологічно програмувати процес спілкування, спираючись на своєрідність комунікативної ситуації; вміння здійснювати соціально-психологічне управління процесами спілкування в комунікативній ситуації [4].

Під *комунікативними вміннями* розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, як-от: вміти скеровувати вчинки та логіку мислення інших людей в бажаному напрямку, не вдаючись до примусу; у спілкуванні враховувати специфіку стилю, проблем життя людей, у відносинах – особливості людей залежно від їх віку, рівня освіти, ціннісних орієнтацій, загальної культури, національності, мотивів діяльності, кола інтересів; вільно володіти мовою; правильно формулювати свої думки; керувати емоціями; зацікавлювати слухачів; прогнозувати та управляти поведінкою; своєчасно оцінювати психологічний стан колективу; використовувати міміку, жести, інтонацію; регулювати процес спілкування як між групами, так і на міжособистісному рівні; підвищувати свій авторитет; встановлювати контакт навіть з малоприємними людьми; вести переговори; створювати атмосферу доброзичливості, взаєморозуміння, довіри [5].

Комунікативні вміння формуються в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Люди з високим рівнем сформованості комунікативних вмінь відчують потребу в комунікативній діяльності

та активно прагнуть до неї, швидко орієнтуються в складних ситуаціях, розкуті в новому колективі, ініціативні, у важких справах або важких ситуаціях приймають самостійні рішення, відстоюють свою думку і працюють над тим, щоб вона була прийнята колегами, самі шукають справи, які б задовольнили їх потребу в комунікативній та організаторській діяльності.

Рівень *розвитку умінь професійного спілкування* багато в чому буде визначати ефективність діяльності, здатність логічно і аргументовано висловлювати свої думки, налагоджувати сприятливі взаємини зі співробітниками, формувати позитивний соціально-психологічний мікроклімат у колективі. Разом з тим, *помилки*, допущені у професійному спілкуванні, можуть завадити ефективному виконанню обов'язків. Причиною багатьох непродуктивних конфліктів у багатьох випадках є низький рівень комунікативної компетенції, зумовлений відсутністю спеціальних навичок спілкування і відповідних *комунікативних умінь*.

Згідно з отриманими нами даними за *методикою визначення комунікативних та організаторських здібностей* – КОЗ-1, рівень комунікативних і організаторських здібностей у досліджуваних є не високим, такі респонденти не прагнуть до спілкування, почувають себе скуто в новому колективі, мають труднощі в установленні контактів з людьми, важко переживають образи, прагнуть запобігати прийняттю самостійних рішень. Показники потреби в спілкуванні показали середній рівень товариськості, такі люди достатньо терплячі в спілкуванні, стримано відстоюють свої погляди, доброзичливі. Комунікативний контроль у досліджуваних знаходиться на середньому рівні. Вони щирі, гнучко реагують на зміни ситуації, розуміють особливості партнера, здатні знайти компромісні рішення. Вміння слухати у більшості є таким, що має покращуватися.

Результати емпіричного дослідження рівня розвитку комунікативних умінь дозволили зробити висновки про те, що комунікативні уміння у досліджуваних розвинуті недостатньо і потребують подальшої планомірної соціально-психологічної роботи, спрямованої на їх оптимізацію, що є необхідним для вдосконалення професійної діяльності.

Формуванню комунікативних вмінь сприяє *тренінг розвитку комунікативних умінь*. Тренінг розглядається як багатофункціональний метод психологічного впливу на людину з метою навчання, розвитку професійно важливих якостей і властивостей, особистісних характеристик. *Соціально-психологічний тренінг* – найефективніший метод для покращення комунікативних вмінь, і для набуття навичок міжособистісного спілкування [4]. *Феномен тренінгу*, особливо соціально-психологічного, насамперед у тому, що безпосередні учасники одержують таку підготовку, яка відповідає вимогам сучасного життя.

Групова взаємодія сприяла розширенню знань в сфері особливостей комунікативної поведінки, умінь знаходити спільну мову із своїми колегами, прояву взаємоповаги та терпимості до думки кожного, а разом з тим і формуванню комунікативних вмінь та навичок. Учасники розширили можливості встановлення контакту в різних ситуаціях спілкування; відпрацювали навички розуміння себе, інших людей, а також взаємин між людьми; набули навичок активного слухання; активізували самопізнання; розширили діапазон творчих здібностей; знизили емоційне напруження та сформували навички позитивного впливу на інших.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методичних рекомендацій з питань формування комунікативних вмінь; тренінгів, спрямованих на формування вмінь та навичок толерантного, емпатійного спілкування та здібності до самоуправління у спілкуванні.

Література

1. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. А.П. Садохина. Москва, 2002. 352 с.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. Ленинград: ЛГУ, 2005. 276 с.
3. Жуков Ю.М. В. Диагностика и развитие компетентности в общении. Москва: Изд-во МГУ, 2000. 104 с.
4. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. Москва: Изд-во МГУ, 1989. 216 с.
5. Прозорова Е.В. Педагогические условия развития коммуникативной компетентности. *Мир психологии*. 2000. № 2. С. 191-202.

ВРАХУВАННЯ ОСОБИСТИСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Барчишин О. В., Терещук В. В.
Студенти магістратури ННІПППФВК
Науковий керівник – проф. Столяренко О. В.

Питання вдосконалення управління закладом освіти залишається актуальним, оскільки з розвитком технологій виникла потреба у появі нового покоління керівників, менеджерів освіти, лідерів-професіоналів, здатних бути конкурентоспроможними на сучасному ринку освітніх послуг. Законом України «Про загальну середню освіту», «Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті», Концепцією «НУШ» передбачається суттєве вдосконалення управління освітою в Україні, ствердження сучасного типу управління освітнянською галуззю. Ми проаналізували суперечності в управлінні ЗЗСО, такі як: національний характер управління, недостатній розвиток зворотних зв'язків, недостатня адаптивність, гнучкість управління, низький рівень управління інноваційними процесами, проєктами свідчать про невідповідність між вимогами до якості результатів управлінської діяльності та реальним її станом.

Сфера освітніх послуг шукає шляхи вирішення даних проблем, які спроможні забезпечити становлення особистості як активного творця самого себе і активного, свідомого менеджера-професіонала, здатного до інноваційної управлінської та проєктної діяльності.

Доцільність особистісно орієнтованого підходу до організації освітнього процесу доводить багато науковців, зокрема, І. Бех, Н. Моїсєєва, О. Пехота, С. Подмазін, І. Якиманська. Знайомство з ідеями М. Антонюка, О. Балла, Є. Бондаревської, В. Демчука, В. Киричука дозволяють зробити висновки про те, що особистісно орієнтований підхід в освіті вимагає якісної зміни системи управління.

Управління закладом освіти – поняття інтегроване, багатоаспектне. Воно є особливою діяльністю, в якій суб'єкти за допомогою планування, організації, керівництва і контролю забезпечують організованість (інтегрованість) спільної діяльності учнів, педагогів, батьків, обслуговуючого персоналу та її спрямованість на досягнення освітніх цілей розвитку закладу освіти. Головна особливість управління ЗЗСО будь-якого типу, що відрізняє його від управління будь-якої іншої сфери, полягає у неможливості точного прогнозування і виміру.

Особистісно орієнтований підхід – науковий підхід до управління, який полягає у створенні умов для освіти особистості – творення «Образу себе в бутті»,